

Informační bulletin

HISTORICKÉ SPOLEČNOSTI PRO AKTUALIZACI ODKAZU
ČESKÉ REFORMACE

VERITAS

č. 9/2000

Pro informaci svých členů vydává VERITAS podle potřeby

OBSAH

Str.

1. Sakař, V.: K otázkám citové výchovy na prahu třetího tisíciletí (úvodní slovo na 8. pracovním zasedání VERITAS ve Velké Lhotě roku 1999)..... 2
2. Kužel, Ž.: Počátky křesťanství u nás (přednáška z 10. semináře pro učitele atd. v Pardubicích) 5
3. Zpráva z valné hromady VERITAS (Praha, květen 2000) 9
4. Melmuková, E.: Proč nemůže být M. J. Hus rehabilitován (přednáška na valné hromadě VERITAS v květnu 2000)..... 11
5. Zpráva o činnosti VERITAS v létě 2000 16
6. Informace o připravované Konferenci evropských protestantských muzeí v Telči a V. Lhotě v dubnu 2001 16

K otázkám citové výchovy na prahu třetího tisíciletí

Vladimír Sakař

Tématem našeho dnešního zamyšlení je zastavení se nad otázkami vztahů mezi lidmi i vztahů k hodnotám ať již přírodním nebo uměleckým, jež nás v tomto světě obklopují. Téma, jež si toto sejití dalo za cíl projednávat, je velmi široké. Problematika, o níž bych měl ve svém výkladu pojednat, obsahuje tak rozsáhlé spektrum problémů od péče o prostředí, v němž člověk žije, přes památky minulých věků až po mezilidské vztahy a péči o lidi, kteří žijí v jednom obecnství, determinovaném buď nábožensky, etnicky nebo geograficky. Pokusím se pojednat především o problematice mezilidských vztahů, spojených s péčí o potřebné. Budiž mi odpuštěno, že můj pohled bude zaostřen historicky, že nepůjde o proklamativní teologický traktát o potřebě péče o člověka nebo o přírodu a životní prostor vůbec.

Pojednám tedy ve stručném nástinu o vztazích mezi lidmi jako takovými. Z této roviny pak vyplývají i postuláty péče o člověka v nouzi zdravotní či sociální.

Základní principy naší civilizace byly položeny vlastně již v antice, která posléze v prvých stoletích křesťanské éry začala přejímat ne zcela systematicky škálu hodnot, obsažených v učení Kristově; alespoň ve zkratce předešlu některé prvky antického pohledu na mezilidské vztahy, abychom lépe rozuměli otázkám dob pozdějších, které jsou ostatně právě ve starověkém období zakotveny.

Básníci a učenci starověkého Řecka hovořili o lásce ve dvou polohách a užívali navíc dvou různých pojmů: eros, kterýžto pojem měl opět v podstatě dva významy – lásku fyzickou, tedy tu, již podnes nazýváme tímž pojmem, ale vztah jmenovaný erotickým posouváme vysloveně na periferii lidských vztahů jako cosi živočišného. Ovšem i tu například Platon rozeznává kromě této „erotické“ lásky ještě eros, vztah, jenž předpokládá, že vztah, plný lásky a úcty je významným faktorem vzájemného sebezdokonalování na základě této úcty a lásky. Krom toho ovšem zná řečtina také pojem agapé, agapein (sloveso), který označuje vztah vzájemné úcty. Takový výklad máme již u Xenofonta a Platona. Původně ovšem slovesný tvar „agapao“ znamená u Homéra „jsem spokojen“ (Odyssea, zpěv Ω). Staletí trvajícím vývojem došlo tedy k posunu. Skutečností ovšem je, že se o lásce v poloze sexuálního vztahu dovídáme daleko více z nálezů ve sféře hmotné kultury [například kyliky s nápisem hlásajícím, že ten a ten je krásný z Athén 5. století před změnou letopočtu (Plavatskj, V., 1953, s. 17; Walters, H. B., 1909, s. 295)]. Samozřejmě i v pramenech písemných máme řadu dokladů (například v básnictví římském 1. století po změně letopočtu) nebo v nápisech z Pompejí (Burian, J., 1982, zvl. s. 52n.). Pozoruhodné je, že v první polovině 1. století po změně letopočtu známe vedle těchto bujných básní a spisů (například Lukián ze Samosaty nebo Ovidius) také autory, kteří kladou důraz na vlastní podstatu pojmu lásky k bližnímu, i když z našeho hlediska jde o pohany. Je to především vychovatel císaře Nerona Seneka (4 před změnou letopočtu – 65 po změně letopočtu), který psal o tom, že božstvo je otcem lidí a že lidé mají být mezi sebou bratřími, a velezajímavý antický filozof Apolon z Tyany (Kappadocké), který žil delší čas při Asklepiově chrámu v Argeji. Některými pohanskými autory byl tento zajímavý filozof dáván v souvislost s ranou církví, například Hieroklem (císařský místodržící, žil ve 3. století). Ten dokonce rozdal jmění, jež zdědil po svém otci, chudým a žil asketickým životem, uvažoval o bratrské lásce a pomoci člověku jako o

povinnosti lidské a shromažďoval okolo sebe lidi podobně smýšlející (srov. například Spisar, A., 1921, s. 175; Bauer, F. J., *Tübingener Zeitschrift f. Theologie* 1832; Lübker, F., 1882, s. 105–106); zajímavé je, že o tomto velezajímavém filozofovi se nedočítáme v běžných příručkách náboženských dějin (například Řičan, R. – Molnár, A., 1973; nebo Fröhlich, R., 1999), ač je o něm řeč i v populárním filozofickém slovníku Vladimíra Neffa – Neff, V., 1993, s. 261 – (černokněžníkem Apollonios samozřejmě nebyl, byl jen novopythagorejcem).

Posledním velkým antickým humanistou, zdůrazňujícím povinnost jednotlivce k ostatním je „stoik na císařském trůně“ Marcus Aurelius.

Taková je zhruba cesta předkřesťanského řeckého myšlení k uvědomění si závazků, které má člověk vůči svým bližním, dnes bychom asi řekli laicky ke svým spoluobčanům.

Do tohoto světa, vidícího na jedné straně ušlechtilé povinnosti k “těm druhým“ a na straně druhé vynášejícím „staré a nemocné chudé“ (zvláště otroky) k Asklepiovu chrámku na ostrůvku v řece Tibeře, aby se buď uzdravili, nebo zemřeli, ponechávající je jejich osudu, vstupuje křesťanství s Kristovým apelem lásky k bližnímu a se snahou realizovat jeho známá přikázání lásky (Mk 12, 30–31, Mt 22, 37–39): „Milovati budeš Pána Boha svého z celého srdce svého a ze vši duše své a ze vši mysli své... milovati budeš bližního svého jako sebe samého...“

Solidární život v rané církvi, tak běžný v místních obcích, je dosvědčen jak podáním Skutků apoštolských (Sk 2, 44–46), tak i svědectvími mimokřesťanských autorů (například Plinius Mladší: dopis Traianovi, hovořící o společných jídlech obce nebo obcí v Bythinii). Ještě během předkonstantinského období však pozorujeme v archeologických nálezech, že v některých případech byly železné kruhy, jež nosili otroci jako obojky na krku, znamenány monogramem Kristovým (zvláště nálezy z města Říma).

Od vzniku „velké církve“ pak vznikají rozličná hnutí, usilující o opravy v církvi. Běrou také vážně apel Evangelia a to jak ve věcech víry, tak i v sociálních záležitostech. Jedním z nejstarších těchto seskupení byli severoafričtí donatisté (srov. k tomu: Sakař, V., 1963).

V době stěhování národů se postupně barbarizují země i lidé a ztrácejí se rozličná umění, běžná v antice. Zejména je to dobře patrné na znalostech léčebných postupů, lékařského umění a také na péči o chudé, i když je velmi hlasitě zdůrazňována. Nemocní a chudí, zvláště ti, kdo nemají domov, se ocitají zcela na pokraji společnosti a jsou ve velmi špatném postavení, jak ukazují zejména novější historické výzkumy (srov. například Ceremek, B., 1999, zvl. s. 308–311).

Paměťhodné je, že mezi těmito „zavřzenými“ byli tuláci i lidé nemocní a ti, kdo z důvodů zdravotních nebo prostě fyzických (tělesná slabost) nebyli schopni práce.

Tato okolnost vedla velmi brzy ke vzniku rozličných institucí, které o nemocné a ubohé pečovaly. Zpočátku ovšem stáli nemocní a péče o ně kdesi na okraji. V žádném případě nenavazovaly středověké špitály na tradici antických asklepií (chrámů božstev lékařství Asklepiea, v nichž byly zvláštní prostory pro nemocné), ani na římská valetudinaria (vojenské lazarety). Jen v byzantské části Evropy dožívala stará ambulatoria (vlastně ošetřovny) – srov. například Svobodný, P. – Hlaváčková, J., 1999, s. 7).

Konkrétně v našich zemích existovala zřejmě péče o nemocné v 9. století, jak o tom svědčí nálezy zhojených úrazů a kosterních pozůstatků lidí, kteří byli přinejmenším imobilní zejména v prostředí Velkomoravském (Mikulčice, Staré Město).

Původně byli špitály či hospice (pro obojí termín hospitale) pro cestující a zejména pro poutníky do Svaté země. Byly zřizovány nejdříve při klášterech a sídlech biskupů a kapitul a od 12. století i z iniciativy bohatých měšťanů (jednotlivců i korporací), šlechticů a panovníků. Při klášterech vznikala také tzv. infirmaria – tj. místnosti a prostory, určené pro ošetřování nemocných řeholníků.

V Čechách a na Moravě, pokud víme, existovaly takové útulky poměrně brzy, snad již v 10. či 11. století (Praha, předpokládaný špitál v Ungeltu, dosvědčený však až v 13. století – viz: Svobodný, P. – Hlaváčková, L., 1999 s. 21). Lepší a bezpečnější údaje máme však až z 13. století. V první řadě je třeba uvést špitály, kde byli skutečně léčeni nemocní – byly to zejména špitály křížovníků s červenou hvězdou (Praha na Františku – založen Anežkou Přemyslovnou, Český Dub – založen Zdislavou z Lamberka). Toto období je pamětihodné zároveň tím, že trojice českých princezen se stala téměř symbolem dobročinnosti, péče o staré a nemocné a příkladného života. Ve všech třech případech šlo o dcery českého panovníka Přemysla I. Otakara: Anežka česká, nyní svatá římskokatolické církve, zakladatelka špitálu na Františku v Praze, princezna Margot, drahá vše Dánům (kteří si jí vážili bez papežského „povýšení“ na světici), známá tam spíše jako královna Dagmar, a Viléma, žena, která v severoitalském Miláně podporovala chudé, žila počestným životem a již současníci milovali jako světici. Viléma či Guilelma však byla prohlášena po smrti za „kacířku“ a na příkaz papeže Jana XXII. byly její kosti vykopány a spáleny. Také mnozí z bratrstva fraticelliů z jejího okolí byli upáleni. Inu – od dobročinnosti a zbožného života byl tenkrát ke „kacířství“ jen malý krok. Další pak byla zbožná a vzdělaná manželka pana Havla z Lamberka paní Zdislava. Víme o ní, že léčila a uzdravovala i těžce nemocné (základní informace in: Sakař, V., 1996). Také ji římská církev prohlásila za svatou.

Linie starosti a péče o nemocné a vytláčené na okraj společnosti pak pokračuje v dalším běhu našich dějin. Připomeňme jen činnost Milíče z Kroměříže a jeho Jerusalema, kde byl ústav sociální povahy sdružen s kazatelskou školou. Proces zobecnování těchto zásad je možné pozorovat zejména v 15. století, kdy „vrchnosti jakoby s osobami soukromými závodily v dobročinnosti“ (Winter, Z., 1892, II., s. 107). Ani tu nechybí významné osobnosti. Paní Kunhuta ze Šternberka (první manželka pozdějšího krále Jiřího z Poděbrad) založila nedlouho před svou smrtí v Poděbradech špitál. Podle soudobých zpráv byla „chudých máti, milující vše dobré“ (Daniel Adam z Veleslavína). Měšťané zakládali jak v královských, tak i v poddanských městech též špitály. Dělo se tak jak v kališnických, tak v katolických městech. Pozadu nezůstávaly ani obce Jednoty bratrské. V šestnáctém století, předznamenáném Kutnohorskou smlouvou jako období náboženské svobody, je doloženo, že mnozí kališníci pečovali o římské katolíky a naopak, že římsští katolíci pečovali o zdraví lidí, kteří se hlásili k jinému náboženskému vyznání. Tak například paní Johanka z Liblic, sama římská katolička, léčila své poddané, členy Jednoty, což jí bylo vytýkáno. V roce 1568 za velké morové epidemie M. Adam Huber z Riznachu riskoval život, když ošetřoval v Praze nemocné (včetně jezuitských kolegiátů v klementinské koleji), v době, kdy Město Pražská opouštěli mnozí včetně lékařů a mediků.

Poměry se změnilly v Čechách a na Moravě po Bílé Hoře. Lichtenštejnem vedená císařská komise vydala instrukci, v níž se pravilo, že „chudí, kteří by v špitálech k víře katolické do všech svatých toho roku 1624 se obrátiti nechtěli, takoví ať žádní napotom tam nejsou, ani jiní ať se nepřijímají“.

Musíme mít však na paměti, že špitály byly převážně sociální zařízení a že od roku 1547 fungovaly v prostředí ochuzeném o značnou část finančních prostředků.

Není proto divu, že v jiných zemích docházelo i k vzniku specializovaných ústavů, kde se pečovalo hlavně o nemocné. Prvé skutečné nemocnice byly zřizovány například v Praze po roce 1620. Příznačné je, že první taková specializovaná nemocnice vznikla na Františku, v konfiskátu (v bývalém Bohuslavově špitále). Tento špitál býval zařízením blízkým nemocnici (srov. Svobodný, P. – Hlaváčková, L., 1999, s. 24).

Nutno ovšem poznamenat, že špitály středověké měly také vydedělené části, v nichž se starali o nemocné. Víme, že profesori lékařských fakult špitály navštěvovali také za účelem výukovým (Svobodný, P. – Hlaváčková, L., 1999, s. 23).

Teprve v 18. století se pomalu odděluje péče špitální, tedy spíše sociálního zaměření, od péče nemocniční. Není však mým úkolem zabývat se dějinami zdravotnictví podrobněji, ač by to bylo velmi zajímavé. Odkazuji proto zájemce na monografii P. Svobodného a L. Hlaváčkové (1999), kde laskavý čtenář najde podrobnější poučení.

Počátky křesťanství v Čechách a na Moravě

Živan Kužel

Poválečné objevy archeologů se ještě dostatečně nepromítly do historie počátku křesťanství u nás. Shodou okolností či snad náhody jsem byl u prvního objevu velkomoravského kostela (či spíše negativního otisku jeho základů). Zabýval jsem se jeho geometrickou rekonstrukcí a od té doby jsem tyto archeologické práce sledoval. U jedné z těchto objevených církevních staveb v Mikulčicích se podařilo dokonce archeologickými metodami datovat její vznik mezi léty 800 – 825 n. l. To znamená, že 2 až 3 generace před příchodem věrozvěstů Cyrila a Metoděje v roce 863 n. l. již na velkomoravském sídlišti stál zděný kamenný chrám, opatřený uvnitř omítkou a vyzdobený barevnou freskou. Úlomky této fresky se zachovaly v suti, která byla nahrnuta po vytěžení základového kamene do takto vzniklého druhotného výkopu. Na této lokalitě se podařilo objevit celkem 10 chrámových staveb rozmanitých dispozic – z toho 5 na vlastní akropoli a 5 v podhradí, které byly zničeny zánikem velkomoravské říše po roce 906.

Z tohoto výzkumu pro církevní dějiny vyplývá závěr, že křesťanství u nás nebylo šířeno pod tlakem světských autorit jako na západě Evropy. Tam světská vrchnost byla nucena vystoupit na obranu křesťanství proti tlaku arabských muslimů. Tento tlak se podařilo zarazit Karlu Martellovi (714–741) v bitvě u Poitiers (jihozápadně od Paříže) v roce 732 a o několik let později v bitvě u Narbonne v roce 738 zahájit vítězné tažení Francií a arabská vojska tlačit k Pyrenejím. Myšlenka obrany křesťanství proti postupujícím Arabům byla později Karlem Velikým (771–814) transformována na výboj. Myšlenka šíření křesťanství byla zneužita a použita jako záminka k vytvoření vlastní mocné říše. Když byli Arabové zatlačeni k Pyrenejím (Roland a boje v průsmycích), obrátil se Karel Veliký na východ. Tady někde vzniká myšlenka, později formulovaná

jako „Drang nach Osten“. Prvý výboj směřuje na severovýchod. Dobývá saské území a zajišťuje si bezpečnost tím, že tisíce saských rodin přesídluje do Frank. Potom další výboj následuje směrem jihovýchodním po toku Dunaje. Dobývá království Bajuvarů, podrobují si Slovinci korutanské, dalmatské Chorvaty a v Panonii rozpráší Avary. Narazí na říši Byzantskou. Vrací se a pokračuje v pokřesťanštění dalších území směrem severovýchodním. Území Čech zatím je chráněno hradbou hor. Nyní jsou na řadě polabští Srbové, Bodrci a nakonec Dánové.

Na dobytých územích bylo tvrdě **vyžadováno uznání nové vrchnosti přijetím křesťanství**. Kdo nepřijal, stal se nepřitelem a jako s takovým bylo s ním zacházeno.

Jiné poměry byly ve střední a jihovýchodní Evropě. Zde sice Avari zpustošili hlavní město Sirmii včetně arcibiskupství, ale žádné nové náboženství nezaváděli. Křesťanství zde zůstalo mezi lidem a šířilo se dál. Lidé se k němu hlásili nikoli hromadně na povel vrchnosti, ale dobrovolně po seznámení se s jeho myšlenkami. Tímto způsobem se rozšířilo i mezi nově přišedší slovanské obyvatelstvo, jak jsme mohli zaznamenat z výše uvedených archeologických průzkumů velkomoravských hradišť. Proto úkol věrozvěstů nebyl zvěstovat evangelium pohanům, ale spočíval v tom, pomoci stávajícím křesťanům založit církevní strukturu, která by je sjednocovala a zároveň podporovala moc panovníka.

V době velkomoravského knížete Mojžíra už říše Karla Velikého nebyla jednotná. Smlouvou verdunskou v roce 842 byla rozdělena na tři části. Karel Holý dostal část západně od Rhôny, Lotar I. střední část a Itálii a Ludvík Němec část východně od Rýna a zvolil si za hlavní sídlo Řezno.

Řezenský arcibiskup si z titulu své funkce činil nárok spravovat též území osídlené slovanskými kmeny, které, jak ukázaly archeologické průzkumy, už byly křesťanské. Nevíme, jakým způsobem se tam křesťanství dostalo, ale rozhodně ne způsobem, jakým pokřesťanšťoval Evropu císař Karel Veliký a jeho rytíři – způsobem násilným. Pro takto porobené národy se stalo **křesťanství pouze státní ideologií**, kterou bylo nutno uznat, chtěl-li člověk v tomto systému přežít. Tuto skutečnost nám zachycují některá vyobrazení starých kronik. Před vítězem, kterému po jedné ruce stojí biskup a po druhé ruce kat, klečí poražení a mohou si vybrat.

Na základě archeologických vykopávek je možno doložit velmi různorodé tvary odkrytých negativních základů jednotlivých kostelů. Na příklad na Mikulčickém hradišti bylo odkryto celkem 10 kostelů (nevíme, jsou-li odkryty všechny) a každý je jiný. Některé mají půdorys kruhový s jednou nebo dvěma apsidami, některé obdélníkové s apsidou půlkruhovou, čtvercovou, čtvercovou s okosenými rohy, s apsidou polygonální nasazenou na šikmou čelní zeď, kostel trojlodní s předsíní apod. To zřejmě svědčí o různosti stávajících křesťanských způsobů vyznání. Vzhledem ke krátké stavební periodě cca 80 let nejde v tomto případě o slohový vývoj.

Pro tyto křesťany chce kníže Rostislav vytvořit církevní správu, která by zamezila pronikání vlivu řezenské církevní správy do jeho říše. Obrací se na hlavu západní církve, kde neuspěje. Obrací se na byzantského císaře, který je hlavou východní církve, a uspěje. Císař posílá na Moravu Cyrila a Metoděje, kterým říkáme věrozvěstové. Myslím, že to je název nepřesný. Oni na Moravu nepřinášejí víru, ta tam je – ale přinášejí církevní organizaci, ta tam není. Moderním slovem řečeno: **jsou to manažeri**.

Pro tuto řídicí činnost v novém jazykovém prostředí sestavují písmo, které by zachytilo věrně řeč, aby bylo možno tuto vznikající církevní organizaci řídit. Do této nově formované řeči (za základ berou slovanský dialekt z okolí Soluně) překládají základní spisy ještě před příchodem na Moravu. Další literární díla už vznikají v moravském prostředí. Obnovují znova s papežským souhlasem arcidiecési s hlavní sídlem v Sirmii (nedaleko Mitrovice), bývalém sídle arcidiecése sv. Andronika, která byla vyvrácena Avary v roce 581. Mladší bratr Konstantin se už dalšího díla nezúčastní. Onemocní a vstupuje do řeckého kláštera v Římě pod jménem Cyril a zde brzy umírá 14. února 869 ve věku 42 let. Starší bratr Metoděj, který se vrací z Říma jako papežem vysvěcený biskup a správce nově zřízené arcidiecése, se dostává do konfliktu s hierarchií řízenskou. Po delší době žalářování se vrací na Moravu, zřizuje další biskupství a dává do chodu novou církevní organizaci nezávislou na vůli panovníka. Není jeho tajemníkem, kancléřem, jako na západě. To bude trvat na západě ještě dlouhý čas, než se církevní organizace osamostatní od státu. Nejprve se odpoutá od služby státu, ale zůstane s ním spojena a nakonec si naopak stát podřídí. Nejdříve panovník potvrzuje papeže a nakonec papež potvrzuje panovníka. Říká se tomu „boj o investituru“.

Za této situace přichází kníže Bořivoj z Čech na Moravu a dává se pokřtít arcibiskupem Metodějem. Kníže Bořivoj přichází sám a dobrovolně. Nebyl poražen císařem a donucen přijmout křesťanství, aby si zachoval svůj život. Vrací se zpět do Čech a přivádí s sebou slovanského kněze Kaicha s družinou žáků, kteří započínají zde své misijní dílo. Pokřtí Ludmilu, manželku knížete Bořivoje. Jeho vnuk už vyrůstá v ovzduší křesťanství, vychováván svou babičkou Ludmilou. Václav prožívá své „postřiziny“ ještě v ovzduší východní liturgie. Později navštěvuje školu v Budči, kde působí misionáři západního směru a učí se latinsky. Kněžna Ludmila není přijatelná pro vládnoucí kněžnu Drahomíru, matku nedospělého syna Václava. Odstraňuje ji v tehdejší době obvyklým způsobem – vraždou.

Na těchto dvou postavách si můžeme ozřejmit rozdíl mezi křesťanstvím slova Drahomíry a křesťanstvím činu Ludmily. Kristián charakterizuje Ludmilu jako „ženu v almužnách štědrou, v bdění neúnavnou, v modlitbách nábožnou, v lásce dokonalou,... matku sirotků, těšitelku vdov, navštěvovatelku vězňů...“. Drahomíra zřídila chrám sv. Michala z místnosti, kde byla Ludmila zavražděna. Také projev zbožnosti.

Další postavou z počátku křesťanství u nás je kníže Václav. S jeho mládím jsme se seznámili v oddíle o kněžně Ludmile. Vychován školou slovanskou i latinskou zná bibli. Spíše řečeno **pochovil zvěst evangelia a snaží se jí dostát** i při všech povinnostech panovníka. Čechy se stávají jablkem sváru dvou německých panovníků – saského Jindřicha I. a bavorského Arnulfa, kteří se spolu v roce 922 v Čechách o Čechy utkají. Kníže Václav se přiklání k saskému panovníku, který mu daruje rameno v Sasku uctívaného světce. Proto máme na hradě kostel – katedrálu sv. Víta. Jeho bratr Boleslav je naopak stoupenec bavorského panovníka, uctívajícího sv. Emmerama – Jimrama. V tomto politickém zápase kníže Václav podléhá svým tělem, nikoli svým duchem. I když jeho tělo podlehne zákeřné vraždě, začíná jeho druhý život v dějinách české země.

Další výraznou postavou z počátků našeho křesťanství je biskup Vojtěch, pocházející z druhého formujícího se významného rodu v Čechách soupeřícího s Přemyslovci.

Narodil se 20 let po smrti knížete Václava knížeti Slavníkovi a jeho ženě Střezislavě z rodu Přemyslovců. Vyrůstal také v křesťanském ovzduší, ale západního typu. Jako dítě v době své nemoci byl zasvěcen, uzdravil-li se, kněžské službě. Proto v 16 letech šel na pozvání biskupa Adalberta studovat do církevní školy v Magdeburku. Po návratu do Čech je po smrti prvního biskupa Dětmara zvolen jeho nástupcem v roce 982. Tím se stává biskupem obou církví v Čechách zavedených, církve obřadu slovanského i církve obřadu latinského. Jeho touha po **souznění života se zvěstí evangelia** jej dvakrát vyhnala z Čech do exilu. Prvý exil (988–992) strávil v benediktinském klášteře v Římě na Aventinu. Při návratu do Prahy šlo s ním 12 benediktinských mnichů, pro které založil v roce 933 klášter v Břevnově. K druhému exilu jej přimělo nepotrestání vrahů, kteří porušili klášterní azyl u sv. Jiří na Pražském hradě a před oltářem popravili cizoložnou ženu podle starého pohanského zvyku. Vrahy dal do církevní klatby a odešel na protest opět do Říma. V době jeho nepřítomnosti došlo k vyvraždění celého jeho rodu na Libici v den sv. Václava 28. 9. 995. Do Čech už se živý nevrátil. Cestoval po západních zemích. Při setkání s císařem Ottou III. v Mohuči dosáhl zrušení „říšských misí“ a nahrazení jich „misí papežskými“. Jak by měly vypadat nám zapsal Bruno z Querfurtu:

„Náš vzhled a šat, jak vidím, nemálo odstrašuje pohany. Pročež, odložme kněžský šat, nechme si narůst dlouhé vlasy a nebraňme, aby na neholené bradě rostly vousy... Připodobnění jim, budeme se s nimi důvěrněji stýkat, mluvit a žít s nimi. A po vzoru apoštolů dobývejme si chleba prací svých rukou a jen v skrytu přemítáme o slovech žalmů“. To, co zde navrhuje, jde také uskutečňovat. Při tom jeho tělo zahyne tragickou smrtí a jeho duch jako **svědek žitého evangelia** nastoupí cestu dějinami. Bádání mu připisuje také autorství naší nejstarší české duchovní písně „Hospodine, pomiluj nás!“

Další svědek církevního dualismu u nás je opat Prokop. Narodil se kolem roku 985 v Chotouni u Kouřimi. V břevnovském klášteře, kde se školili misionáři pro východní země, se seznámil se staroslověnským písmem a jazykem, který byl v Čechách používán jako jazyk kulturní i liturgický v 10. i 11. století. Další centrum staroslovanské kultury vzniklo právě jeho zásluhou. Začal žít jako mnich v jeskyni ve svém rodném Kouřimsku.

Časem se k němu přidali jeho syn Jimram (jméno po bavorském světcí) a synovec Vít (jméno po saském světcí) a další. Z mnišské osady se nakonec stal v roce 1032 založený sázavský klášter, středisko slovanské vzdělanosti a zbožnosti. Když opat Prokop 25. 3. 1053 zemřel, pohřbil jej pražský biskup Šebíř. Za knížete Spytihněva (1055–1061) obsadili klášter němečtí mniši, ale kníže Vratislav povolal slovanské mnichy z Uher zpátky. Marně se snažil před rokem 1080 vymoci na Římu povolení číst mši jazykem slovanským. Na jeho zdůvodnění, že si tak lid přeje a že svatí mužové tento zvyk zavedli a církev jej tolerovala, odpověděl papež, že je tu **nebezpečí, že by nevzdělaný lid mohl Písmu svatému špatně rozumět** a tak by mohl být sveden na scesti bludu. Biskup Kosmas v roce 1095 světil na Sázavě nový oltář, do kterého ukládá ostatky ruských prvomučedníků sv. Borise a Gleba. Touha hierarchie po uniformitě začala působit a tak v roce 1096 byla zrušena nejen liturgie slovanská (v Čechách a v Chorvatsku), ale i liturgie ambrosiánská (v Miláně) a mozarabská (ve Španělsku). To je začátek konce sázavského kláštera. Opat Prokop se dočká ještě své kanonizace 4. 7. 1204 a jeho ostatky ze zpusťlého kláštera nechá vyzvednout pražský arcibiskup Martin Medek v roce 1588 a uložit v kapli Všech svatých na Pražském hradě.

Ne všichni na západě souhlasili s tamní praxí. Nejdříve si to uvědomili lidé v klášteřích. Vznikla tak clunyjská reforma, původně zaměřená na život v klášteřích. Ale myšlenky přesahovaly klášterní zdi. Vznikají lidová hnutí jako albigenští, valdenští a dostávají se zákonitě do střetu s oficiální církví, representovanou hierarchií. Vědí totiž, co je napsáno v Písmu, neboť si pořizují jeho překlady do svého jazyka, aby mohli **zvěstovat čisté evangelium**.

III. lateránský koncil v roce 1179 programově rozvíjí boj za církevní uniformitu a vystupuje ostře proti jinak smýšlejícím. Tento boj vrcholí jednak zákazem potulných kázání valdenských a v roce 1181 vyhlášením I. křížové výpravy proti albigenským (katarům). V roce 1184 byli dáni valdenští do klatby. IV. lateránský koncil v roce 1215 potvrzuje mocenskou posici církevní hierarchie nad světem a zřízení papežské inkvisice. Tato bude nemilosrdně likvidovat jakékoli úchyly z nařízené uniformity. S touto církevní mocí se utká i syn bohatého kupce z Assisi, zvaný František, (narozený 1182), který po obrácení chtěl **podřídit svůj život evangeliu**. Podobně jeho souputnice Klára (narozená 1209), o několik let později. S ní si dopisuje o tři roky mladší dcera krále Přemysla Otakara I., Anežka, která se snaží v daných podmínkách **žít také podle evangelia**, v lásce k Ježíši Kristu ve svých bližních. Podobně smýšlí její setra Blažena, žijící v klášteře v italském Milánu. Je prohlášena nakonec kacířkou.

Myslím, že z výše uvedeného je patrné, že v našem prostředí se křesťanství ve svých počátcích neprosazovalo mocí, ale bylo závislé na osobním rozhodnutí jednotlivce. Nebylo hromadným přitakáním k nějaké nové ideologii, které v podstatě nikdo nerozuměl, ale bylo nutné ji uctívat v zájmu zachování života. (Myslím, že stav předstírání, že něčemu věříme i když jsme vnitřně přesvědčeni o opaku, zažila většina z nás starších na vlastní kůži). Po tvrdých zásazích inkvisice na západě k nám pronikají jednotlivci i malé skupiny beghardů a bekyň, žijící mimo kláštery klášterním životem (většinou ve velkých městech) a pronásledování valdenští (většinou na venkově). To vše posiluje domácí tradici **žitého, nejen proklamovaného křesťanství**, která potom tvoří podhoubí, kterého vyrůstá následně prvá reformace.

Zpráva z valné hromady VERITAS (Praha, květen 2000)

Moderátor PhDr. V. Sakař, CSc. ve své zprávě uvedl přehled činnosti společnosti v roce 1999 a na jaře 2000. Dále zmínil problematiku spojenou se snahou o znovuvybudování „mariánského“ sloupu na Staroměstském náměstí v Praze. Tato záležitost není dosud uzavřena.

Také sledování situace vyučování dějepisu ve škole je závažným úkolem. V této souvislosti byl zaslán ministru školství ČR otevřený dopis, který dále uvádíme v plném znění.

Moderátor poukázal rovněž na nutnost odborné činnosti VERITAS, která by mohla vyústit i v potřebnou příručku církevních dějin Čech, Moravy a Slezska. Taková příručka by mohla uvést na pravou míru výklady různých esejistů.

Valná hromada zaujala potom také kritické stanovisko k dokumentu Charta Oecumenica.

Výroční schůze byla volební, byl tedy zvolen nový výbor včetně náhradníků a revizorů účtu, a to na dobu dvou let.

Při valné hromadě vyslechli účastníci také dvě přednášky, z nichž jednu uvádíme v plném znění, zatímco druhá (o Aloisi Jiráskovi) má být zveřejněna v Novém zápasu.

Otevřený list ministru školství ČR

V Praze dne 12. června 2000

Vážený pane ministře,

valné shromáždění historické společnosti VERITAS, konané v Praze dne 27. května se na Vás obrací se žádostí o zásah ve věci učebních osnov dějepisu na školách.

Znepokojuje nás jak rozsah, tak i obsah výuky tohoto oboru. Jedna hodina týdně je poměrně málo na rozsáhlou látku od pravěku až po dnešek, pokud běží o informace v celoevropském rozsahu.

Jednání, o nichž proběhly v tisku zprávy (například informace Johany Grohové a Simony Holecové v MF DNES z 3. 4. 2000), nás znepokojují. Podle nich jde o výtky, že se vyučuje málo evropsky a že je dětem stále předkládán popis dějin, vytvořený Palackým a obrozenci. K tomu je třeba poznamenat, že se dějiny jednotlivých zemí nemohou měnit dle přání. Po listopadu 1989 jsme se měli navrátit ke koncepci dějin evropského typu národa, ale podle našeho názoru to znamenalo něco jiného, než mají na mysli autorky článku a patrně i účastníci debaty, o níž referují.

Evropské vědomí se nevychová tím, že ochudíme vědomosti o historii našeho národa a položíme důraz na dějiny menšin (u nás menšiny romské, německé a židovské v Čechách a na Moravě). Jde o to, obohatit o tyto úseky výklad o historii Čechů a Moravanů bez omezení výkladu o českých dějinách, jistě kritického (jako i u jmenovaných menšin), ale přesto vedoucího k upevnění identity Čechů a Moravanů (včetně Slezanů). České děti mají právo vědět o historii svého národa právě tak jako děti romské a německé či židovské.

Ve zprávě o výše zmíněné debatě postrádáme vůbec téma „Co daly naše země Evropě a lidstvu“ (například Karel IV., husitství a reformace, náboženská svoboda a svoboda svědomí, zákonem zaručená v našich zemích z husitské iniciativy již v roce 1485, podíl české vědy a kultury na rozvoji vědy a kultury evropské a světové atd.). Nemůžeme také klást akcent na dobu po roce 1620 prostě proto, že šlo o okupaci země se strašlivými důsledky.

Skutečnosti, že jsme součástí Evropy a naše dějiny tvoří součást evropských dějin, si byl vědom již František Palacký právě tak jako později rovněž T. G. Masaryk. Požadavky na omezení informací o českých dějinách lze tedy interpretovat jako snahu potlačit pojetí dějin a demokratického státu v tradicích T. G. Masaryka.

Zastavujeme se rovněž u kurióznosti požadavku ekumenických náboženských dějin, které by měly vymazat z paměti národa povědomí o skutečných náboženských dějinách – například o tom, že husity byli také Němci, nebo že protireformací (kterou někteří skromně označují slovem „rekatolizace“ a vykládají tak, že teprve tehdy byla obnovena žádoucí

jednota českých zemí po ideové stránce), vítězstvím císařských vojsk na Bílé Hoře a porážkou českého stavovského státu se nic nestalo, ač tím vším byli Češi i Němci stejně postiženi a stejně zbídačeni, pokud zůstali věrni svému svědomí a víře. Takové „ekumenické dějiny“ by patrně znamenaly vymazání těchto faktů a tedy zkreslení historie.

Paradoxně: pokud oslabíme vědomí identity a vlastních dějin, otevřeme tím dveře pseudoradikálním tendencím, zejména politickému extremismu a šovinismu, jak na to upozornil před časem Jefim Fištejn.

Právě do EU lze vstoupit bez otřesů jen tenkrát, když do ní vstoupíme jako zdravě sebevědomý celek. Žádné flagelantství není na místě a nakonec se vymstí; ústí totiž v rasismu.

Žádáme Vás, vážený pane ministře, abyste věnoval pozornost volání učitelů dějepisu a pokusil se zjednat nápravu. Chceme jen, aby naše děti dostaly ve škole obraz historie vlastní země nezatížený snahou revitalizovat tendence, které se uplatňovaly v pomnichovské, tzv. „druhé“ republice a které jsou vzdáleny uvažování i každého realisticky uvažujícího Němce.

Musíme totiž také uvážit, že po připravovaném vstupu ČR do EU se tam stanou Češi menšinou, početně slabší než jakou budou v EU Romové, kterých je ve státech EU asi o 2 miliony více než Čechů, Moravanů a Slezanů dohromady; proto je třeba, aby tato česká menšina byla informována jako národ menšinový, jehož podmínky budou takové, aby vylučovaly jeho spontánní zánik. Stále totiž platí to, že kdo si neváží vlastního národa a vlastní země, necítí ani úcty ke svým sousedům a narůstá proto xenofobie a šovinismus. Od takové vidiny budoucnosti bychom chtěli naše potomky ochránit.

S žádostí o řádné uvážení a revizi utopických záměrů Vás zdraví historická společnost VERITAS.

Za historickou společnost VERITAS

PhDr. Vladimír Sakař, CSc.
moderátor

Proč nemůže být Mistr Jan Hus rehabilitován?

Eva Melmuková

Neustále se vracejí otázky a dohady. Husova rehabilitace ze strany Vatikánu by byla dobrá, proč k ní nedochází? Lidé blíže neinformovaní se v tom nemohou dobře orientovat, což je zcela pochopitelné. Bylo by proto záhodné, abychom si v této věci udělali konečně jasno. Je to možné tím spíše, že je to v posledu záležitost tak zřetelná jako že jedna a jedna jsou dvě.

Nejprve je nutno si ujasnit, oč v případě Mistra Jana Husa vlastně jde. Ono se o tom všem mluví – ale čím více se mluví, tím více se zatemňuje podstata. Pokusím se tedy shrnout základní fakta a souvislosti Husova procesu, který probíhal od roku 1409, respektive již od roku 1408 až do roku 1415.

Jde v podstatě o tři linie historického procesu, jednu zásadní, obsahovou a dvě politické, které na sebe časově navazují, současně se však do jisté míry také prolínají.

Nejstarší a určující linie je dána skutečností, že se na pražskou univerzitu dostává mnoho podnětů z učení Viklefova. Toto učení se pak stává jakoby rozbuškou mezi vzdělanci na této universitě. S tím samozřejmě souvisí i tradice kazatelství v počátku české reformace, jejíž symbolem je Kaple betlémská, ne klasický kostel se svátostným prostorem, ale velká přednášková síň, kde bylo svobodně kázáno Slovo Boží českým jazykem. Tyto dva prvky – Viklef a kazatelství – potom odstartovaly i Husův proces. Nešlo však o proces pouze jedné osobnosti. Mistr Jan Hus je zde jako ten, který dává jméno celému hnutí, celé velké skupině lidí, mezi nimiž jsou jak univerzitní vzdělanci a lidé urození, tak lidé zcela prostí, kteří všichni společně tvoří základnu české reformace.

Zde je nezbytné upozornit ještě na jednu naprosto základní věc, nutnou pro pochopení souvislostí. To, co se odehrává v českých zemích na počátku 15. století, náleží organicky do řady hnutí, která vznikají v Evropě po roce 1215. Toto datum, rok konání 4. lateránského koncilu, je stejně přelomovým mezníkem ve vývoji viditelné křesťanské církve jako rok 313, kdy edikt milánský zahájil cestu ke světskému panování této církve. Na 4. lateránském koncilu pak byla ustanovena a uzákoněna církev jako ústav spásy, který je prostředníkem mezi Bohem a člověkem. Od této chvíle se zákonitě objevují tzv. kacířská hnutí, která se ovšem neodštěpují od hlavní směrnic ve smyslu nějakého blouznění, jak je to často mylně chápáno i vykládáno. Naopak tato hnutí reagují na to, že hlavní směrnice byla roku 1215 přerušena a viditelná církev se odštěpila výrazně od smyslu své existence. Proto se „kacíři“ snaží navázat na to, co bylo přerušeno, tedy vrátit vývoj do správného směru. K těmto prvním reformačním hnutím po valdenských a lolardech (Viklefových žácích v Anglii) náleží i husité.

Viklef jednoznačně říká, že církev není instituce spásy, že je obecenstvím věřících, kteří jsou všichni spojeni i přijímáním podobojí. Tyto důkazy se pak objevují také v husitském programu, ve Čtyřech pražských člancích v roce 1420. Zde je na místě připomenout, že zmíněný husitský program není naprosto mrtvou historií, ale velmi aktuálním programem pro třetí tisíciletí. Svobodné kázání Slova Božího (obecně svoboda projevu), přijímání podobojí jako výraz obecenství věřících bez jakéhokoli prostřednictví (obecně uznání stejné hodnoty lidských bytostí), církev, která nemá po světskou panovat (nemá tedy mít vlastní stát a mocenské orgány), neexistence výjimek z obecné trestní odpovědnosti, žádné tzv. exempce pro nějakou privilegovanou skupinu (obecně: pro aparát neplatí jiné zákony než pro ostatní občany). To je naprosto moderní, jasné a evropské; bez toho se Evropa, má-li jednat na určité úrovni, nemůže vůbec hnout. A toto vše začíná právě už u Viklefa, to se rozvíjí na pražské univerzitě a mluvčím tohoto programu se stává Mistr Jan Hus. Z akademické půdy a učených diskusí úzké skupiny odborníků přenáší betlémský kazatel tyto myšlenky mezi lid, k němuž náleží stejně tak šlechtici a česká královna jako nejchudší lidé z okolí kaple. Tohle byla základní příčina, proč Mistr Jan Hus narazil.

K tomu nyní přistoupila politika a ovlivnila jednotlivé fáze rozvíjejícího se Husova procesu. Základní politická linie, která zapůsobila na dění zpočátku pro Husa příznivě, byl obyčejný mocenský spor krále Václava IV. s arcibiskupem Zbyňkem Zajícem z Hasenburka.

Nešlo ovšem pouze o tyto dvě osobnosti, ale především o ty, kteří stáli za nimi. Byly tu totiž dva politické směry, dané orientací na papeže Řehoře XII. nebo na kardinály, kteří nepříjemný problém dvojpapežství chtěli řešit svoláním koncilu. Václav IV. toužil po císařské koruně a protože jeho konkurent Ruprecht byl stejně jako pražský arcibiskup straníkem Řehoře XII., zaměřil se pochopitelně na Řehořovy soupeře, tj. kardinály. Díky této politické konstelaci byl poskytnut Mistru Janu Husovi a počátkům české reformace určitý čas milosti, takže se vše mohlo po jistou dobu rozvíjet chráněno blahovůlí Václava IV.

Tato celkem příznivá situace netrvala ovšem příliš dlouho. Radikální zlom způsobil postoj k hlásání odpustků v roce 1412. Orientaci formující se české reformace byla záležitost zcela cizí a přímo odpuzující, zvláště když bylo zřejmé, že výnos má sloužit k financování vojenské výpravy pro uspokojení mocenských nároků jednoho z tehdejších papežů. Dochází k zásadnímu veřejnému odmítání, jehož důsledkem je i ve skrytu a proti danému slovu provedená poprava tří husitských prvomučedníků na staroměstské radnici. Za těchto okolností se postoj Václava IV. mění. On je v této chvíli svými politickými zájmy již vázán jinak a hlásání odpustků v důsledku toho nyní podporuje. Žádá od Mistra Jana Husa a těch, kteří jdou s ním stejným směrem, aby se přizpůsobili jeho zájmům a se svou kritikou přestali. To ovšem není možné. Tak končí královská ochrana a nastává nová etapa. I tehdy ještě, po vyhnání z Prahy, působí ovšem Mistr Jan Hus na českém venkově v okolí sídel svých přátel a podněty české reformace tak zasahují stále širší oblasti. V tomto smyslu jakoby se dřívější příznivé období ještě prolínalo do dalšího vývoje, ale už jen na krátko. Po svolání koncilu do Kostnice nastává poslední dějství.

To poslední dějství je nutno si velmi vážně připomenout. V něm je skryta i jednoznačná odpověď na naši otázku „Proč nemůže být Mistr Jan Hus rehabilitován!“ Na tomto místě mohu vděčně připomenout, že máme k dispozici nejnovější zpracování naší tematiky z hlediska církevního práva. Jde o publikaci doc. JUDr. Jiřího Kejře, DrSc., člena rady našich i zahraničních vědeckých společností, který jako první evangelík byl v Římě jmenován komturem rytířského řádu Svatého Silvestra papeže. Kniha „Husův proces“ je výsledkem dlouholetého badatelského zájmu autora a její obsah posloužil svými závěry k hodnocení Husovy pře tzv. husovské komisi v ČR a potom při sympoziu v Římě na konci roku 1999.

Kejř jako právník uvádí velmi přesně ty momenty, kdy v dlouhých peripetiích Husova procesu docházelo ke skutečným chybám jeho soudců podle církevního kanonického práva a kdy byl tedy Hus v klatbě neprávem. Šlo vesměs o procedurální otázky týkající se „neposlušnosti“, tedy toho, že se osobně nedostavil k vyšetřování na kurii.

Potom se však přichází dál, k základním otázkám, které v Husově při řešil kostnický koncil. A zde se najednou situace mění. Mezi články, někdy nesprávně a falešně vybranými, byly přece jenom i ty, které Mistr Jan Hus na základě odsouzeného Viklefa opravdu hájil a z nichž pro své přesvědčení nemohl ustoupit. Ovšem ani koncil ze svého hlediska nemohl ustoupit.

Toto tam tedy Kejř říká. A já jsem si nesmírně oddechla, protože je to černé na bílém. Je to opravdu tak jasné jako že jedna a jedna jsou dvě.

Bude proto dobré, když si připomeneme několik citátů z textu:

„Ale stejně tak není možné zapřít, že Hus sám se dopustil závažných chyb, někdy se choval zcela netakticky a nejednou neporozuměl stavu, ve kterém se jeho pře nacházela.“ (s. 205)

„Nešlo však jen o neporozumění složitostem soudního řízení. Hus některými svými akty jednoznačně porušil zákon.“ (s. 206)

„Daleko více než odchylky dogmatické vážily v očích soudců myšlenky a činy, jež podvracely existenci viditelné církve, která se Wyclifovi a v jeho stopách i Husovi jevila jako *ecclesia malignantium, que est corpus diaboli*. Hus usiluje o zřízení nové církve. Jistě tím není míněna destrukce církve násilným převratem, ale základní rozlišení církve předurčených (*praedestinati*), které ve své konečné ideji odmítá institucionální církev, je revoluční. Proto i ta dotčená reakce na Husovy činy, které podle jeho víry, že plní příkazy evangelia, se přičítá právům i tradici církve.“ (s. 207)

„Sledujeme-li hlavní Husovy odchylky nepřijatelné pro církev, zjišťujeme, že se ve skutečnosti nacházejí již ve spisech Wyclifových. Hus sice často nejde do tak radikálních závěrů jako jeho vzor, často jeho výrazy zmírňuje, ale přesto se s ním v podstatě shoduje. Husovo učení o moci papežské, o církevním soudnictví a poslušnosti, jeho pojetí církve, vyzvedávání světské pravomoci oproti církvi, učení o podmíněnosti práva zastávat církevní úřady a vykonávat panství životem bez hříchu, přesvědčení o postačitelnosti zákona Božího, vedoucí až k odmítání zákonů světských, to vše má své kořeny a předlohy ve Wyclifovi. Byl-li wyclifismus označen za ideologii revoluce, není možné této charakteristiky zbavit ani učení Husovo.“ (s. 210–211).

„Hus vychází z centrální kategorie Božího zákona jako nejvyšší a všecken právní život předurčující normy. Biblický příkaz je pro něj směrodatným imperativem, který je nezbytné splnit, a to i za cenu porušení pravidel nalezených lidmi, i za cenu konfliktu se světskou mocí. Hus to také ve svém pojetí činí, vykonáváním příkazů Kristových, jak jim rozumí, se neváhá vzepřít i proti soudobé církvi. Lidský právní řád pod zorným úhlem zákona Božího, jak mu rozuměl Hus, ztrácí nejvyšší organizátorskou autoritu a pořádkující sílu. Není to právnícké ani právně-filozofické, nýbrž právně-teologické pojetí práva.

Právně-teologická a morální rovina, na které stál Hus, není slučitelná s rovinou právní, na které stáli jeho soudcové. V rozporu mezi morálkou a právem, který se nejednou projevil v různých právních systémech, byla pro Husa rozhodující kategorií morálka a vůle řídit se dle zákona Božího. Z hlediska jeho současnosti a někdy hodně drsné reality to bylo myšlení iluzivní, byly to představy, jak by právo mělo vypadat. Podle norem kanonického práva, které aplikoval soudní tribunál koncilu, podle rozhodnutí legitimisticky uvažujících soudců se Hus provinil. Mezi Husem a jeho soudci zela nepřekročitelná propast.“ (s. 211–212).

To jsou poslední slova z Kejřovy knihy. A on sám v této souvislosti odkazuje na citát ze spisku J. B. Kozáka, Filosofické a mravní pozadí Husova kacířství, z roku 1925: „Musil padnouti, protože mezi základními zákony jeho duševního světa a osobnosti na jedné a zásadami a přesvědčením jeho soudců na druhé straně nebylo smíru.“ (s. 218)

To je velmi zajímavé a já si opravdu ulehčeně oddychla, protože pro myslící lidi by tady mělo končit jakékoli uvažování o možné rehabilitaci Mistra Jana Husa římskokatolickou církví. My si ji nemůžeme, nechceme přát. To už by nebyl Hus. Není to možné v zásadě z důvodů, které na sebe navazují. Určitá společnost totiž může

rehabilitovat jenom někoho, kdo do ní patří, kdo je touto společností uznáván jako její člen. Mistr Jan Hus nezemřel jako římskokatolický kněz, Mistr Jan Hus byl odsouzen a žádné sympozium v Římě se nevyjádřilo k tomuto jeho odsouzení. Nikdo nikde se nevyjádřil k tomu, že by měl být rehabilitován v této věci. K tomu upozorňuji a je to zajímavé: uvažuje se teď v souvislosti s tzv. čarodějnickými procesy, že bude rehabilitován bývalý mohelnický děkan Krištof Lauttner ze severní Moravy, jistě statečný člověk a křesťan, který se za ty neprávem obviněné nešťastné „čarodějnice“ postavil a byl nakonec odsouzen stejně jako ony. Arcibiskup Graubner se vyjádřil, že je snaha rehabilitovat ho vrácením jeho kněžství. Lauttnera ovšem je možné rehabilitovat, ten se jenom postavil za „čarodějnice“, které dnes už nechceme soudit a upalovat a uznáváme to. Ale Mistra Jana Husa nemůže nikdo v římskokatolické církvi rehabilitovat, Mistru Janu Husovi nemůže nikdo jeho členství vrátit, protože jeho názory nemohou být uznány za pravověrné. Nebyl by dnes upálen, ale byl by ve svých názorech odsouzen stejně jako před staletími. A to je důvod té nepřekonatelné propasti. V čem? Samozřejmě v otázce církve. Ecclesiologie Mistra Jana Husa staví tuto nepřekonatelnou překážku.

Tohle je tedy to osvobodivé slovo. Říká nám, co je možné a co už ne. Za dobrý výsledek rozhovorů o Husově při pokládám to, že bylo v podstatě řečeno: není hezké se upalovat a dokonce ani ne se hanět a tupit. To je jistě správné. Když člověk není haněn a tupen, tak se nemusí ani bránit. Když nemusí být zabíjen, tak také nemusí v sebeobraně zabít. Jsme rádi, že mnozí z přátel z římskokatolické církve se mohou vyrovnat s tím, že už nemusí mít hrůzu, když mluví o Mistru Janu Husovi, že ho nemusí zatracovat jako kacíře. V tom, chápejme, je to pro ně osvobození. Pro nás je to osvobození v tom, když vidíme, že po všech pokusech, po celém desetiletí pokusů se nemůže konstatovat nic jiného než to, co jsme věděli od počátku: totiž, že není smíru, že je nepřekonatelná propast mezi církví jako obecnstvím věřících, mezi svobodou a odpovědností svědomí každého jednotlivce a mezi církví jako institucí spásy, mezi zařízením, které může lidmi manipulovat a plodí případně i všechno nebezpečné ovoce manipulace, až k typu Norimberského procesu – „oni mi to přikázali a já jsem jenom plnil rozkazy.“ To jsou dva typy lidské společnosti, které jsou naprosto nespojitelné. Nelze z toho udělat jednotu, ale lze existovat vedle sebe ve vzájemném respektu.

Nakonec bych ještě ráda zmínila v této souvislosti něco nejen zajímavého. Podle vyjádření ředitele tiskového střediska České biskupské konference římskokatolické církve Kotíka římskokatolická církev rozlišuje křesťanské církve na ty, které jsou s ní v plném společenství, tj. například církev řeckokatolická a uniatské církve – ty, které přijaly jako hlavu Vatikán, a církve, které s ní nejsou v plném společenství. Společenství, které není plné, má dva stupně, především podle toho, zda má apoštolskou posloupnost. Prvním stupněm jsou oddělené církve, například pravoslavná a některé orientální církve. Do druhého stupně náleží tzv. Církevní společenství, kam náleží různé směry protestantismu. Zcela oficiálně my, křesťané protestantských reformačních církví, nejsme plně pokládáni za církve. Církevní právo však jednotlivé církve nejmenuje a ponechává určitou volnost v možnosti uznání. Podle toho je odstupňována i spoluúčast na svátostném životě. Mohlo by se stát a teoreticky je to možné, že církve, které budou tak horlivě ekumenické, až zapomenou na svou vlastní podstatu, mohou ve svých členech nebo i představitelích nahradit jednou tento „nedostatek“.

Je tu otevřená možnost stát se dokonce uniatskými církvemi, lze navázat v některém bodě i na apoštolskou posloupnost, získanou přijetím římského svěcení. Přestanou ovšem být církvemi reformačními, přestanou být církvemi v duchu Mistra Jana Husa. Ale v tom případě nikdy ne všechny a nikdy ne všichni v každé církvi. V tom se projevuje naše reformační zaměření, my totiž nejsme instituce. Všechny naše církve, všechna naše obcenství vědí o tom, že stačí dva nebo tři, kteří se tomu nepodvolí a zůstanou v tomto přesvědčení spolu s Mistrem Janem Husem ve šlépějích Ježíše Krista, ve šlépějích první církve a všech věrných, skutečně samostatně jednajících, myslících a odpovědných křesťanů.

Potom třeba nebudou v té linii, nepřestanou však existovat, existovat přestat nemohou. Ale Mistr Jan Hus nemůže být rehabilitován. Bůh zaplat', že ne.

Zpráva o činnosti VERITAS v létě 2000

Veškeré aktivity naší historické společnosti se rozvíjely dle předem stanoveného plánu. Po valné hromadě následovala 21. 6. na Staroměstském náměstí v Praze pečlivě připravená vzpomínková slavnost na památku popravených dvaceti sedmi představitelů českého stavovského odboje.

Nedlouho nato, v červenci, se konalo ve Velké Lhotě další, již čtvrté týdenní pracovní soustředění mladých historiků spolu s tématickým pracovním zasedáním VERITAS. O obou akcích budou uvedeny podrobnější informace v příštím čísle Hlasu na jaře 2001.

Současně probíhalo i jednání s představiteli Historické společnosti francouzského protestantismu, týkající se připravované konference evropských protestantských muzeí, o níž referujeme v další souvislosti.

Informace o připravované Konferenci evropských protestantských muzeí v Telči a Velké Lhotě v dubnu 2001

Konference protestantských muzeí byly původně pouze záležitostí francouzských protestantů, od počátku devadesátých let se však staly evropskými setkáními. Pravidelně každým rokem na konci dubna a začátku května se tak setkávají účastníci střídavě ve Francii či v některé z dalších evropských zemí, ve které se zachovalo povědomí protestantské tradice (Itálie, Německo, Anglie, Maďarsko). V příštím roce se bude tato konference konat v České republice, a to v Telči, odkud bude v neděli (29. 4. 2001) výjezd do Evangelického tolerančního areálu ve Velké Lhotě u Dačic. Tam budou i společné slavnostní bohoslužby s vysluhováním sv. Večeře Páně. Bližší podrobnosti i program celé akce budou uvedeny v jarním čísle Hlasu.

Vydává a rediguje pro potřebu svých členů:

Historická společnost pro aktualizaci odkazu české reformace VERITAS
nám. Zachariáše z Hradce č. 21
588 56 TELČ I
☎ 066/724 38 88

KALENDARIUM (některá významná výročí 2001) VERITAS

1. 1.1421 upálen Hromádka z Jistebnice a 2 další kněží
1. 1.1731 první vydání hesel Jednoty bratrské tiskem
2. 1.1936 † J. Vančura, překladatel a vydavatel spisů Ernesta Denise
5. 1.1921 † Ernest Denis, francouzský slavista a historik
14. 1.1421 v Přelouči zajati táborští (125 jatých) Valentinem a ti pak vhozeni do šachet v Kutné Hoře
14. 1.1691 † G. Fox, zakladatel querkerů
18. 1.1781 schytáno v Praze několik lidí, označených jako husité
22. 1.1536 popraveni v Münsteru novokřtění
25. 1.1871 † Jan Kačer, ev. farář a básník
28. 1.1926 † G. A. Skalský (* 1857), prof. a děkan Husovy ev. fakulty
3. 2.1451 † Petr z Mladoňovic, Husův průvodce do Kostnice a životopisec
3. 2.1751 † Kristián David, misionář JB
9. 2.1861 † F. M. Dostojevský, ruský spisovatel
11. 2.1531 počátek reformace v Anglii
15. 2.1611 vpád pasovských do Prahy
21. 2.1921 první synod Českobratrské církve evangelické
22. 2.1471 † Mistr Jan Rokycana, husitský arcibiskup
24. 2.1801 † v Praze František Martin Pelcl, historik
1. 3.1971 † Jan Amos Tabach, východočeský biskup CČS(H)
2. 3.1791 † John Wesley, zakladatel církve metodistické
8. 3.1596 † Zachariáš Solín, bratrský knihtiskař
13. 3.1621 vypovězení kazatelé a kněží podobojí, kalvínští a bratrští z Čech
16. 3.1421 dobyl Jan Žižka Chomutov
21. 3.1556 upálen Thomas Cranmer, anglikánský arcibiskup
22. 3.1471 † Jiří z Poděbrad, král český
28. 3.1931 začalo 2. zasedání sněmu CČS(H) (naukové)
29. 3.1621 direktori postaveni před soud

5. 4.1861 založeny Hlasy ze Siona, ev. časopis, red. V. Šubrt
8. 4.1521 † Vilém z Pernštejna a na Pardubicích
8. 4.1861 vydán Protestantický patent v Rakousku
14. 4.1556 příchod Jezuitů do Prahy
16. 4.1551 † Mach Sionský, biskup JB v Prusku
17. 4.1521 Martin Luther před říšským sněmem ve Wormsu
21. 4.1421 Konrád z Vechty, pražský arcibiskup, přijal Čtyři pražské artikuly
1. 5.1521 Martin Luther odešel na Wartburk
2. 5.1411 arcb. Zbyněk Zajíc z Hazmburka vyhlásil nad Prahou interdikt
5. 5.1916 † v Praze český sochař St. Sucharda
6. 5.1346 papež Klement VI., povolil zřízení kláštera Na Slovanech
15. 5.1901 † Václav Brožík, malíř
15. 5.1931 † Viktor Dyk, básník
19. 5.1471 zvolen na sněmu v Kutné Hoře král Vladislav Jagellonský
23. 5.1416 pražská univerzita prohlásila Mistry Husa a Jeronýma za pravověrné
24. 5.1391 založena Betlémská kaple
25. 5.1741 † Daniel Arnošt Jablonský, biskup Jednoty bratrské
26. 5.1521 říšská klatba na Luthera
30. 5.1416 upálen v Kostnici Mistr Jeroným Pražský
30. 5.1787 zrušeno nevolnictví Josefem II.
1. 6.1421 sněm v Čáslavi přijal 4. artikule jako jeden ze zemských zákonů
3. 6.1621 mandát proti nekatolickým kazatelům
4. 6.1421 synoda husitských kněží ustanovuje řády
9. 6.1411 Mistr Jeroným spálil papežské buly o odpustcích
11. 6.1881 první představení v Národním divadle
12. 6.1791 posvěcení luterského (německého) sboru v Praze - Jirchářích
13. 6.1921 vystavěn pomník na Růžovém paloučku
14. 6.1936 † G. K. Chesterton, angl. kat. spisovatel
16. 6.1426 bitva u Ústí, křižácká výprava poražena
21. 6.1621 poprava 27 „českých pánů“
23. 6.1921 116 potomků českých exulantů žádalo na pražském hradě o souhlas k návratu do vlasti
28. 6.1861 † Pavel Josef Šafařík, slavista a básník

5. 7.1436 vyhlášena kompaktáta v Jihlavě vyhlášena
6. 7.1415 mučednictví Mistra Jana Husa
8. 7.1871 začátek kulturního boje v Prusku
16. 7.1401 † Tomáš ze Štítného, první spisovatel českých náboženských knih
16. 7.1671 popraven Mikuláš Drabík, vizionář
19. 7.1431 zahájen Basilejský koncil
25. 7.1471 † Tomáš Kempenský, mystik
1. 8.1431 vyhlášena křížová výprava proti Čechům
6. 8.1621 zrušen Majestát Rudolfa II.
7. 8.1626 císařským mandátem zrušeny husitské svátky
9. 8.1791 přepravena svatováclavská koruna přepravena z Vídně do Prahy
12. 8.1881 požár Národního divadla
14. 8.1431 bitva u Domažlic
17. 8.1866 † Karol Kuzmány, slovenský básník
21. 8.1891 † Jan Neruda, básník a spisovatel
24. 8.1526 bitva u Moháče
28. 8.1876 † Josef Wenzig, autor libreta Smetanovy „Libuše“
3. 9.1691 † Adam Michna z Otradovic
9. 9.1921 vyšla Farského Postila v Českém zápase
13. 9.1541 Kalvínův návrat do Ženevy
14. 9.1321 † Dante Alighieri, autor Božské komedie
15. 9.1916 americký Sokol se připojil k boji za svobodný stát
16. 9.921 zavražděna kněžna Ludmila
18. 9.1376 mandát Karla IV. proti kacířům
18. 9.1946 † Josef Rostislav Stejskal, moravský biskup ČČS(H)
25. 9.1921 vysvěcen pravoslavný biskup Gorazd
27. 9.1366 vysvěcena svatováclavská kaple u sv. Víta na hradě
29. 9.1521 ve Wittenbergu vysluhována Večeře Páně pod obojí způsobou

- 2.10.1421 vítězství nad křižáky u Žatce
2.10.1941 Reinhard Heydrich v projevu k německým funkcionářům NSDAP konkretizoval „konečné řešení české otázky“: 40-60 % Čechů mělo býti poněmčeno, ostatní měli být likvidováni
4.10.1441 arcibiskup Rokycana byl zvolen v Kutné Hoře správcem všeho kališnického kněžstva
11.10.1531 † Oldřich Zwingli, švýcarský reformátor
13.10.1781 vydán toleranční patent
13.10.1941 † František Bílek, sochař a grafik
16.10.1971 VI. sněm CČSH vyjádřil přímou návaznost na českou reformaci, danou již učením z roku 1931
24.10.1601 † v Praze Tycho Brahe
25.10.451 chalcedonský koncil
- 1.11.1781 v Čechách zrušeno nevolnictví
5.11.1836 † Karel Hynek Mácha, básník
8.11.1620 bitva na Bílé hoře
12.11.1911 obnoven moskevský patriarchát
20.11.1911 † Lev Nikolajevič Tolstoj, filozof a spisovatel
24.11.1521 † Jan Blahoslav, spisovatel a překladatel Nového zákona
30.11.1631 sňaty hlavy představitelů českého stavovského odboje
30.11.1991 † Jan Papánek, zástupce ČSR u OSN, který protestoval proti převratu v roce 1948
- 1.12.1421 Žižkův vjezd do Prahy
15.12.1526 Ferdinand I. potvrdil ve svém volebním reversu platnost kompaktát
15.12.1916 † Jan Ženíšek, malíř
25.12.1781 evangelické bohoslužby na Vsetíně
31.12.1531 založen „Šmalkaldský spolek“